

การจัดทำบัญชีน้ำของกลุ่มน้ำเพชรบุรีเพื่อการวางแผนการจัดการน้ำ

Water Accounting of Phetchaburi Basin for Water Management Planning

ยุทธนา ตาละลักษมณ์, บัญชา ขวัญยืน

Yutthana Talaluxmana and Bancha Kwanyuen

ภาควิชาวิศวกรรมชลประทาน คณะวิศวกรรมศาสตร์ กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อ.กำแพงแสน จ.นครปฐม 73140

โทร. 034-351897 โทรสาร. 034-352053

E-mail: g4785008@kps.ku.ac.th

บทคัดย่อ

การจัดทำบัญชีน้ำของกลุ่มน้ำเพชรบุรี ได้จัดทำเป็นรายปี และรายฤดูกาลของทั้งกลุ่มน้ำ และจัดทำเป็นรายปีของ 3 กลุ่มน้ำย่อย ผลการจัดทำบัญชีน้ำทำให้ทราบสถานะของน้ำในกลุ่มน้ำ และการใช้น้ำของภาคการใช้น้ำต่างๆ จากบัญชีน้ำรายฤดูของกลุ่มน้ำเพชรบุรี จะเห็นว่า กลุ่มน้ำเพชรบุรี อยู่ในสถานะกักตุน (Closing basin) ปริมาณน้ำที่ไหลออกจากพื้นที่ในฤดูแล้งโดยไม่มีข้อผูกพันมีน้อยมาก คิดเป็น 1.84% ของปริมาณน้ำไหลเข้าทั้งหมด นโยบายการจัดการน้ำควรปรับเปลี่ยนจากพัฒนาเป็นการจัดการน้ำ บัญชีน้ำของกลุ่มน้ำย่อยแสดงสถานะของน้ำที่แตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดนโยบายการจัดการน้ำในแต่ละกลุ่มน้ำย่อยได้อย่างเหมาะสม

Abstract

Water accounting of Phetchaburi basin were conducted in 2 levels, annual and seasonal in basin level and annual in subbasin level. Water accounting lets to understand water situation in basin and water use of water user sectors. The annual water accounting of basin shows that Phetchaburi basin is a closing basin. Uncommitted outflow in dry season is 1.84% of gross inflow. Water management policy should be changed from development to management. Water accounting of subbasin level identify different water status. The suitable water management policy can be made for each subbasin.

1. คำนำ

ในการที่จะกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำให้เหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้ภายใต้ข้อจำกัดและโอกาสที่มีนั้น ผู้กำหนดนโยบายจะต้องมีความเข้าใจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เป็นอย่างดี การวิเคราะห์สถานะของน้ำในกลุ่มน้ำโดยการทำสมดุลน้ำ (Water Balance) จะทำให้ทราบปริมาณน้ำที่เข้าและออกจากพื้นที่กลุ่มน้ำ แต่ไม่ได้จำแนกความสัมพันธ์ของการใช้น้ำ และผลกระทบระหว่างผู้ใช้น้ำ ทำให้ขาดความเข้าใจในสถานะของน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำอย่างชัดเจน [1]

การจัดทำบัญชีน้ำ (Water Accounting) เป็นวิธีการที่พัฒนาขึ้นโดย International Water Management Institute (IWMI) มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจถึงกิจกรรมการใช้น้ำในด้านต่าง ๆ ในกลุ่มน้ำ และเพื่อให้ทราบถึงแนวทางที่สามารถปรับปรุงการใช้น้ำในแต่ละกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น และยังผนวกแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์และการจัดการน้ำ เช่น ชนิดของผลประโยชน์จากการใช้น้ำ สิทธิการใช้น้ำ เพิ่มเข้ามาในการวิเคราะห์[2] ดังนั้นจึงสามารถใช้บัญชีน้ำเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยในการตัดสินใจกำหนดการบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ[3] ในประเทศออสเตรเลีย บัญชีน้ำถูกพัฒนาขึ้นโดยสำนักงานสถิติแห่งออสเตรเลีย เพื่อแสดงข้อมูลปัจจุบันของลักษณะทางกายภาพของน้ำในแหล่งน้ำของออสเตรเลียซึ่งจะใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการน้ำ[4] นอกจากนี้ บัญชีน้ำยังเป็นตัวชี้วัดที่จะบ่งบอกถึงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำและปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมด้วย[5] ในประเทศไทยได้มีการจัดทำบัญชีน้ำในหลายกลุ่มน้ำ เช่น กลุ่มน้ำแม่กลอง[2] กลุ่มน้ำ

ปิง[6] และลุ่มน้ำสะแกกรัง[7] ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้จัดทำบัญชีน้ำของลุ่มน้ำเพชรบุรีเพื่อใช้เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจในการวางแผนการจัดการน้ำต่อไป

2. พื้นที่ศึกษา

ลุ่มน้ำเพชรบุรีเป็นลุ่มน้ำหมายเลข 19 ตั้งอยู่ในภาคตะวันตกของประเทศไทย มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 5,603 ตารางกิโลเมตร มีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปี 1,329 ล้านลูกบาศก์เมตร ดังแสดงใน รูปที่ 1 พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดเพชรบุรี ลักษณะลุ่มน้ำเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าวางตัวในแนวตะวัน ตก-ตะวันออก อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ $12^{\circ} 30'$ เหนือ ถึงเส้นรุ้งที่ $13^{\circ} 30'$ เหนือ และเส้นแวงที่ $99^{\circ} 00'$ ตะวันออก ถึงเส้นแวงที่ $100^{\circ} 15'$ ตะวันออก มีทิศเหนือติดกับลุ่มน้ำแม่กลอง ทิศใต้ติดกับลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันตก ทิศตะวันตกติดกับประเทศสหภาพพม่า และทิศตะวันออกติดกับอ่าวไทย

รูปที่ 1 ลักษณะทั่วไปและลุ่มน้ำย่อยของลุ่มน้ำเพชรบุรี

3. วิธีการ

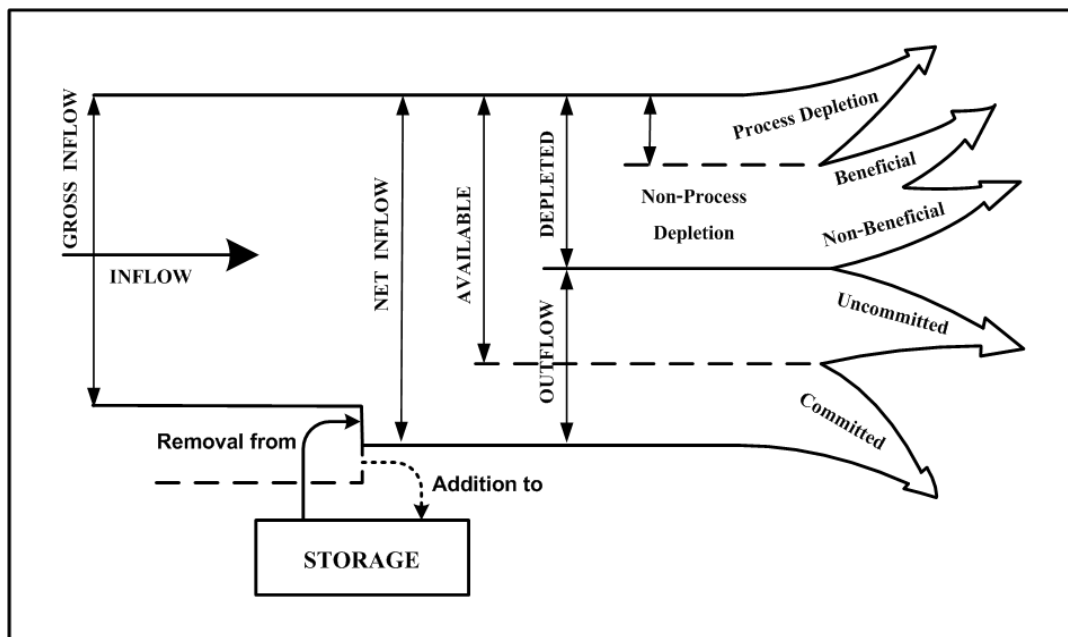
3.1 บัญชีน้ำ (Water Account)

การจัดทำบัญชีน้ำนี้ ใช้หลักการเบื้องต้นของการทำสมดุลน้ำ โดยพิจารณาปริมาณน้ำที่ไหลเข้าและปริมาณน้ำที่ไหลออกจากหน่วยที่พิจารณา (Domain) ในช่วงเวลาเฉพาะ ดังรูปที่ 2 Molden[8] ได้ให้นิยามขององค์ประกอบต่างๆ ใน

บัญชีน้ำพอสรุปดังนี้ Gross Inflow (GI) คือ ปริมาณน้ำไหลเข้าทั้งหมด, Net Inflow (NI) คือ ปริมาณน้ำไหลเข้าสู่สุทธิ, Water Depletion (D) หมายถึง ปริมาณน้ำที่ถูกใช้หรือสูญหายไปจากหน่วยที่พิจารณาโดยไม่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีก แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ การระเหย (Evaporation) การไหลลงแอ่ง (Flow to sink) การปนเปื้อนมลพิษ (Pollution) และการรวมเข้าไปในผลิตภัณฑ์ (Incorporation into product) Process depletion (P) หมายถึง น้ำที่ถูกใช้ไปเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ตามจุดมุ่งหมาย Non-process depletion (NP) หมายถึง น้ำที่สูญหายไปแต่ไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ตามจุดมุ่งหมาย น้ำส่วนนี้อาจสูญหายไปโดยได้รับผลประโยชน์ (Beneficial, B) หรือไม่ได้รับผลประโยชน์ (Non-beneficial, NB) ก็ได้ Committed water (C) หมายถึง น้ำที่ให้ไหลออกจากหน่วยที่พิจารณาโดยมีข้อผูกพันเพื่อภาคการใช้น้ำอื่นๆ เช่น รักษาสมดุลนิเวศน์ ตามสิทธิของผู้ใช้น้ำด้านท้ายน้ำ หรือพื้นที่ชลประทาน เป็นต้น Uncommitted outflow (UC) หมายถึง ปริมาณน้ำไหลออกไปโดยไม่มีข้อผูกพัน ซึ่งอาจมีหรือไม่มีประโยชน์ต่อพื้นที่ท้ายน้ำหรือลุ่มน้ำอื่นก็ได้ Available water (AW) หมายถึง ปริมาณน้ำที่นำมาใช้ได้ ลุ่มน้ำปิด (Closed basin) หมายถึง ลุ่มน้ำที่ในฤดูแล้งไม่มีปริมาณน้ำไหลออกที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ (Utilizable outflow) ส่วนลุ่มน้ำเปิด (Open basin) หมายถึง ลุ่มน้ำที่ในฤดูแล้งมีปริมาณน้ำไหลออกที่นำไปใช้ประโยชน์ได้

3.2 ระบบการประเมินและวางแผนการจัดการน้ำ

ระบบการประเมินและวางแผนการจัดการน้ำ (Water Evaluation And Planning System) หรือ WEAP เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวางแผนแหล่งน้ำแบบผสมผสาน เพื่อให้การสนับสนุนผู้ชำนาญการวางแผนในการเป็นฐานข้อมูล (database) เป็นเครื่องมือในการคาดการณ์ (forecasting) และเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์นโยบาย (policy analysis) ด้านการบริหารจัดการน้ำ [9] จุดเด่นของ WEAP คือ การใช้แนวทางผสมผสานเพื่อจำลองระบบน้ำและการกำหนดทิศทางของนโยบาย [10] WEAP จึงเป็น

รูปที่ 2 Water Accounting [8]

เหมือนการทดลองเพื่อทดสอบทางเลือกของการพัฒนาแหล่งน้ำและแผนการบริหารจัดการ[11] ในประเทศไทย ADB[12] ได้ดำเนินการจัดตั้งวิธีการจัดสรรน้ำในกลุ่มน้ำบางปะกง โดยใช้แบบจำลอง WEAP เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสาน และเพิ่มความสามารถให้คณะกรรมการกลุ่มน้ำในการลดความขัดแย้ง ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่าง IWMI South East Asia กรมทรัพยากรน้ำมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ และคณะกรรมการกลุ่มน้ำบางปะกง

แนวทางของ WEAP จะดำเนินการบนหลักการพื้นฐานของสมดุลน้ำ (Water balance) โดยจัดสมการด้านอุปสงค์ (demand side) ได้แก่ รูปแบบการใช้น้ำ ประสิทธิภาพของเครื่องมือ การนำกลับมาใช้ ราคาและการจัดสรร ให้เท่ากับด้านอุปทาน (supply side) ได้แก่ น้ำในทางน้ำ น้ำใต้ดิน อ่างเก็บน้ำ และการผันน้ำ ซึ่งสามารถใช้ได้กับระบบเมืองและการเกษตร กลุ่มน้ำเดี่ยว หรือระบบแม่น้ำที่มีขอบเขตซับซ้อน WEAP จะคำนวณสมดุลน้ำและสถานะสำหรับทุกความต้องการในแต่ละเดือนของช่วงเวลาการวิเคราะห์ ปริมาณที่เข้าและออก (inflow and outflow) ในแต่ละจุดจะถูกคำนวณเพื่อหาค่าที่เหมาะสม

แบบ Linear program โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความพอใจสูงสุดสำหรับจุดที่มีความต้องการ (demand site) และความต้องการน้ำในลำน้ำที่ถูกกำหนดโดยผู้ใช้ ซึ่งต้องเป็นไปตามลำดับสิทธิความต้องการ ลำดับสิทธิของแหล่งน้ำ สมดุลมวล และข้อจำกัดอื่น ๆ

3.3 การติดตั้งแบบจำลอง

ในการติดตั้งแบบจำลอง กลุ่มน้ำเพชรบุรี (PB) จะถูกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ กลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนบน (UP) กลุ่มน้ำแม่ประจันต์ (MP) และกลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนล่าง (LP) ซึ่งจะช่วยให้ทราบสถานะของน้ำในแต่ละกลุ่มน้ำย่อย ดังแสดงในรูปที่ 3 สำหรับโครงการชลประทานขนาดกลางและขนาดเล็กในแต่ละพื้นที่กลุ่มน้ำย่อยจะถูกพิจารณารวมเป็นกลุ่ม ส่วนโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจะรวมเป็นกลุ่มตามกลุ่มน้ำ และพิจารณาให้สูบน้ำตามลำน้ำสายหลัก ความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มน้ำเพชรบุรีประกอบด้วย ความต้องการน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม และระบบนิเวศน์ โดยจะจัดกลุ่มตามกลุ่มน้ำเช่นกัน

3.4 การเปรียบเทียบแบบจำลอง

การเปรียบเทียบแบบจำลองเพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์มีค่าใกล้เคียงสภาพที่เกิดขึ้นจริงมากที่สุด ทำให้การนำแบบจำลองไปใช้มีความน่าเชื่อถือ ข้อมูลรายเดือนอุตุ-อุทกวิทยา ความต้องการน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และอุตสาหกรรม รวมถึงชนิดและความต้องการน้ำของพืชในพื้นที่ศึกษาจะถูกกำหนดในแบบจำลอง การเปรียบเทียบแบบจำลองจะเป็นการเปรียบเทียบปริมาณน้ำที่ไหลออกจากกลุ่มน้ำ โดยการเปรียบเทียบค่าที่ตรวจวัดได้จากสถานีวัดน้ำท่าที่จุดออกกับค่าที่คำนวณได้จากแบบจำลอง ขั้นตอนการเปรียบเทียบจะดำเนินการ โดยการปรับเปลี่ยนค่าสัมประสิทธิ์การใช้น้ำในกลุ่มน้ำย่อย จนกระทั่งได้ค่าที่วิเคราะห์โดยแบบจำลองใกล้เคียงกับค่าที่ตรวจวัดได้

4. ผลการศึกษา

ในการศึกษาเพื่อจัดทำบัญชีน้ำของกลุ่มน้ำเพชรบุรีครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาสมดุลน้ำจากค่าเฉลี่ยข้อมูลปริมาณน้ำฝนน้ำท่า ในรอบ 10 ปี (พ.ศ.2542-2551) โดยทำการศึกษาสมดุลน้ำในช่วงฤดูแล้ง (ม.ค.-มิ.ย.) ฤดูฝน (ก.ค.-ธ.ค.) และรายปีของกลุ่มน้ำรวม และสมดุลน้ำรายปีของกลุ่มน้ำย่อย ผลการศึกษาปริมาณน้ำที่ถูกใช้ไปในภาคส่วนต่างๆ ทั้งในกลุ่มน้ำย่อยและกลุ่มน้ำรวม ได้แสดงไว้ใน ตารางที่ 1 ซึ่งจะเห็นว่า ปริมาณฝนเฉลี่ยในรอบ 10 ปีของกลุ่มน้ำเพชรบุรีเท่ากับ 6,623 ล้านลูกบาศก์เมตร (GI) เป็นปริมาณฝนในช่วงฤดูฝน 61.4% ฤดูแล้ง 38.6% ทั้งนี้ ประมาณ 85.27% ของปริมาณฝนที่ตกในกลุ่มน้ำ เป็นปริมาณน้ำที่ถูกใช้ไปในกลุ่มน้ำ (P+NP) ปริมาณน้ำส่วนใหญ่ประมาณ 65% ของ P+NP จะถูกใช้ในการคายระเหยของพื้นที่ป่าไม้ เนื่องจากกลุ่มน้ำเพชรบุรีมีพื้นที่ป่าไม้มากถึง 57.66% ของพื้นที่กลุ่มน้ำ และเป็นปริมาณน้ำที่ใช้เพื่อเกษตรกรรมประมาณ 12.95% ส่วนปริมาณน้ำที่ไหลออกจากพื้นที่กลุ่มน้ำประมาณ 988.64 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือ 14.93% ของปริมาณฝนที่ตกในพื้นที่กลุ่มน้ำ ในจำนวนนี้ 15.96% หรือประมาณ 157.81 ล้านลูกบาศก์เมตรเป็นปริมาณน้ำที่ถูกใช้ในการผลักดันน้ำเค็ม ซึ่งโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีได้กำหนดให้ปริมาณการระบายน้ำต่ำสุดเพื่อ

ผลักดันน้ำเค็มเท่ากับ 5 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที เมื่อพิจารณาเป็นรายฤดูกาลจะเห็นว่า ในช่วงฤดูแล้งจะมีการใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำเพื่อเสริมปริมาณฝนที่ตกในกลุ่มน้ำ ถึงแม้ว่าปริมาณการใช้น้ำจะต่ำกว่าปริมาณฝนที่ตกในกลุ่มน้ำ แต่ปริมาณฝนส่วนหนึ่งตกในพื้นที่กลุ่มน้ำตอนล่าง ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากปริมาณน้ำฝนส่วนนี้ได้มากนัก ซึ่งถ้าไม่มีปริมาณน้ำจากอ่างเก็บน้ำมาเสริมจะทำให้เกิดการขาดน้ำในพื้นที่ได้ ส่วนในฤดูฝนจะมีปริมาณน้ำส่วนหนึ่งถูกเก็บกักไว้ในอ่างเก็บน้ำ (Storage Change มีค่าเป็น -) จากผลการวิเคราะห์สมดุลน้ำ ได้นำมาจัดทำบัญชีน้ำของกลุ่มน้ำรวม โดยแยกเป็นบัญชีน้ำในฤดูฝน ฤดูแล้ง และรายปีของกลุ่มน้ำรวม ได้ผลดังรูปที่ 4 ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ดัชนีชี้วัด (Performance Indicators) เพื่อประเมินสถานะของกลุ่มน้ำย่อยและกลุ่มน้ำรวมได้แสดงให้เห็นว่า ปริมาณน้ำฝนที่ตกในกลุ่มน้ำเพชรบุรีส่วนใหญ่ จะถูกใช้ไปในกลุ่มน้ำ (ค่า DF มากกว่า 0.85) เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มน้ำย่อยพบว่า กลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนบนมีสัดส่วนการใช้น้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำ (DFgross และ DFnet) ประมาณ 0.67 สัดส่วนปริมาณน้ำที่ใช้ในกระบวนการผลิต (PF) ประมาณ 0.02 เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ (ปริมาณน้ำที่เกิดจากการคายระเหยในป่าไม้ เท่ากับ 64.2% ของปริมาณฝนที่ตกในพื้นที่) 13.65% ของปริมาณน้ำสุทธิ (Net Inflow) จะถูกส่งไปเพื่อการเกษตรและผลักดันน้ำเค็มในกลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนล่าง ซึ่งมีสัดส่วนการใช้น้ำในกระบวนการผลิตประมาณ 40% (PFdepleted = 0.4) เมื่อพิจารณาเป็นรายฤดูกาลของพื้นที่กลุ่มน้ำเพชรบุรี ในฤดูแล้งจะมีสัดส่วนการใช้น้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำสูงกว่า 90% ของปริมาณน้ำสุทธิ (DF > 0.9) และมีค่าลดลงในฤดูฝน

5. สรุปผล

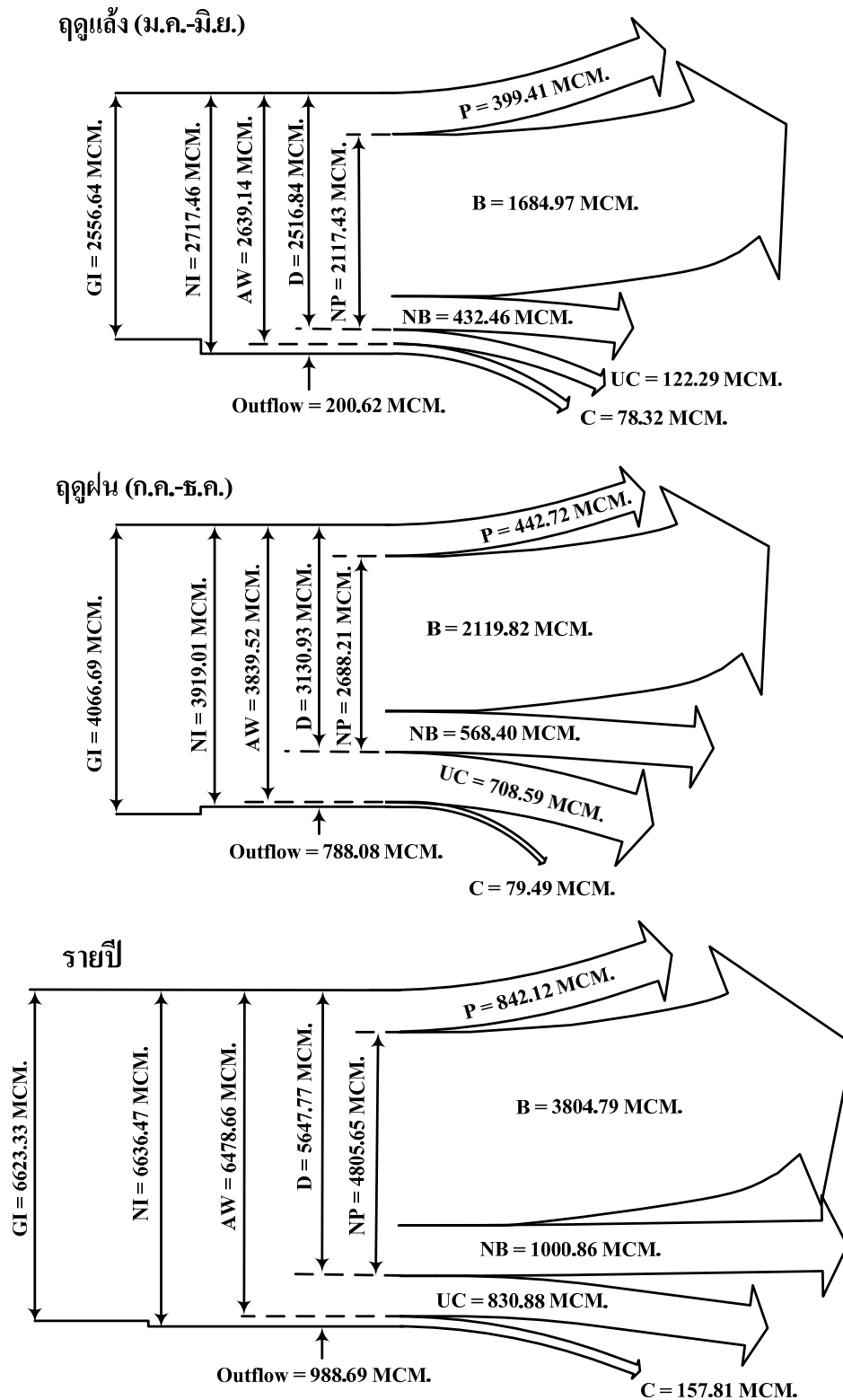
จากผลการศึกษาการจัดทำบัญชีน้ำของกลุ่มน้ำเพชรบุรีพบว่า กลุ่มน้ำเพชรบุรีมีอยู่ในสถานะใกล้เคียงเป็นกลุ่มน้ำปิด (Closing basin) เนื่องจาก มีปริมาณน้ำไหลออกในฤดูแล้งที่ไม่มีข้อผูกพัน (Uncommitted) อีกไม่มากประมาณ 122 ล้านลูกบาศก์เมตร (4.78% ของ GI ในฤดูแล้ง หรือ 1.8% ของปริมาณฝนทั้งปี) ซึ่งปริมาณน้ำส่วนนี้สามารถนำ

ตารางที่ 1 บัญชีน้ำรายปีของกลุ่มน้ำย่อยของกลุ่มน้ำเพชรบุรีและกลุ่มน้ำเพชรบุรี

ส่วนประกอบ	ปริมาณน้ำในกลุ่มน้ำ (ล้านลูกบาศก์เมตร)					
	UP	MP	LP	PB		
				dry	wet	annual
Gross Flow	3771.74	1507.46	2716.76	2556.64	4066.69	6623.33
- Precipitation	3771.74	1507.46	1344.13	2556.64	4066.69	6623.33
- Surface inflow	0.00	0.00	1372.63	0.00	0.00	0.00
Storage Change	12.97	0.17	0.00	160.82	-147.68	13.14
Net Flow	3784.71	1507.63	2716.76	2717.45	3919.01	6636.47
Depleted Water	2544.22	1321.19	1782.37	2516.84	3130.93	5647.77
- Process depletion	50.32	62.28	729.52	399.41	442.72	842.12
- Non-process depletion	2493.90	1258.91	1052.84	2117.43	2688.21	4805.65
Beneficial	2421.38	1249.04	134.36	1684.97	2119.82	3804.79
Non-beneficial	72.51	9.87	918.48	432.46	568.40	1000.86
Outflow	1240.49	186.44	934.39	200.62	788.08	988.69
- Committed water	516.69	0.00	157.81	78.32	79.49	157.81
- Uncommitted water	723.80	186.44	776.58	122.29	708.59	830.88
Available Water	3268.02	1507.63	2558.95	2639.14	3839.52	6478.66
Performance Indicators						
- Depleted fraction (gross)	0.67	0.88	0.66	0.98	0.77	0.85
- Depleted fraction (net)	0.67	0.88	0.66	0.93	0.80	0.85
- Depleted fraction (Available)	0.78	0.88	0.70	0.95	0.82	0.87
- Process fraction (Depleted)	0.02	0.05	0.41	0.16	0.14	0.15
- Process fraction (Available)	0.02	0.04	0.29	0.15	0.12	0.13

กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ถ้ามีการปรับปรุงการบริหารจัดการโครงการพัฒนาแหล่งน้ำที่มีอยู่ หากมีความต้องการน้ำของภาคการใช้น้ำอื่นๆ เพิ่มขึ้น แนวทางในการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ (Integrated Water Resources Management) ควรจะนำมาพิจารณาในการแก้ปัญหาด้านน้ำ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มน้ำย่อยจะเห็นว่ากลุ่มน้ำห้วยแม่ประจันต์มีค่าสัดส่วนการใช้น้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำ (DF) = 0.876 ซึ่งสูงกว่ากลุ่มน้ำย่อยอื่นๆ และค่าเฉลี่ยทั้งกลุ่มน้ำ แสดงว่า กลุ่มน้ำแม่ประจันต์น่าจะอยู่ในภาวะใกล้จะปิดเช่นกัน หากจะมีการพัฒนาแหล่งน้ำเพิ่มเติมจึงน่าจะ

พิจารณาในกลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนบน เนื่องจากมีค่าสัดส่วนการใช้น้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำประมาณ 67% ปริมาณไหลออกที่ไม่มีข้อผูกพันประมาณ 20% ของปริมาณน้ำไหลเข้าทั้งหมด ปัจจุบัน กรมชลประทานได้ดำเนินการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยผาก (อันเนื่องมาจากพระราชดำริ) ขนาดความจุ 27.50 ล้านลูกบาศก์เมตร แต่ยังไม่ดำเนินการส่งน้ำสำหรับพื้นที่ชลประทาน 4,100 ไร่ ซึ่งผู้ศึกษาได้ทดลองจำลองอ่างเก็บน้ำห้วยผากในแบบจำลอง พบว่า ค่าดัชนีชี้วัดของกลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนบนและกลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนล่าง ไม่แสดงเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน เนื่องจากอ่าง

รูปที่ 4 บัญชีน้ำรายฤดูกาลและรายปีของกลุ่มน้ำเพชรบุรี

เก็บน้ำห้วยผากมีความจุไม่มาก เพียง 27.50 ล้านลูกบาศก์เมตร แต่ก็ยังช่วยให้การขาดน้ำในฤดูแล้งของกลุ่มน้ำ

เพชรบุรีตอนบน และตอนล่างลดลง ในขณะที่เดียวกันค่าสัดส่วนปริมาณน้ำที่ใช้ต่อปริมาณน้ำที่สามารถนำไปใช้ได้

(DFavailable) ของลุ่มน้ำห้วยแม่ประจันต์มีค่าลดลงอย่างชัดเจน หมายความว่า ลุ่มน้ำห้วยแม่ประจันต์มีปริมาณน้ำที่สามารถนำไปใช้ได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากปริมาณน้ำที่ต้องส่งให้กับพื้นที่ลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนล่างลดลง ดังนั้น ถ้าสภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวย ก็สามารถวางแผนการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยแม่ประจันต์เพิ่มเติมได้

จะเห็นได้ว่า การจัดทำบัญชีน้ำทำให้ทราบสถานะของพื้นที่ลุ่มน้ำ ช่วยในการวางแผนการบริหารจัดการน้ำ โดยเฉพาะ เมื่อทราบสถานะของน้ำในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำย่อย จะช่วยให้สามารถวางแผนการบริหารจัดการน้ำได้เหมาะสมในแต่ละสภาพพื้นที่ ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

6. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย ภาควิชาวิศวกรรมชลประทาน คณะวิศวกรรมศาสตร์ กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ให้การสนับสนุนอุปกรณ์และแบบจำลองในการวิจัย และสำนักอุทกวิทยาและแบบบริหารน้ำที่เอื้อเพื่อข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

7. เอกสารอ้างอิง

- [1] International Water Management Institute, "Water Accounting for Integrated Water Resources Management" Tools and Concepts for Improved Water Management, Available Sources: http://www.cglrc.cgiar.org/iwmi/perform_files/accounting.pdf, May 18, 2011.
- [2] เอกสิทธิ์ โมสิตสกุลชัย และบัญชา ขวัญยืน, "การจัดทำบัญชีน้ำในลุ่มน้ำแม่กลอง" วิศวกรรมสาร มก., ฉบับที่ 46, 2545, น.123 – 133.
- [3] N. Ramakrishna, "Resource Accounting for Regional Water Resource Management: Case Study of Yamuna River Sub-basin" South Asian Journal of Management, Vol.11, No. 2, 2004, pp.93-110.

- [4] Australian Bureau of Statistics, "Water Accounting for Australia 1993-94 to 1996-97" Jun. 2006, Available Source: <http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf>, May 18, 2011.
- [5] D. Renault, T. Facon and R. Wahaj, "Modernizing irrigation management – the MASSCOTE approach; Mapping System and Services for Canal Operation Techniques", FAO Irrigation and Drainage paper No. 63, 2007, 207 p.
- [6] P. Chaweewong and K. Pongput, "Water Accounting in the Upper Ping River Basin: Evaluation of Groundwater", Kamphaengsean Academy Journal, Vol.6, No.2, 2008, pp.71-86
- [7] ธรรมพงศ์ เนาวบุตร, สันติ ทองฟ้านัก และบัญชา ขวัญยืน, "การวิเคราะห์บัญชีน้ำลุ่มน้ำสะแกกรัง" การประชุมวิชาการวิศวกรรมแหล่งน้ำแห่งชาติครั้งที่ 3, 6-7 สิงหาคม 2552, น.257-264.
- [8] D. Molden, "Accounting for water use and productivity", SWIM Paper 1. International Water Management Institute, 1997.
- [9] H. Léville, H. Sally and J. Cour, "Testing water demand management scenarios in a water-stressed basin in South Africa: application of the WEAP model", Physics and Chemistry of the Earth 28, 2003, pp.779-786.
- [10] A. Alfara, "Modeling Water Resources Management in Lake Naviasha", M.S. Thesis, International Institute for Geo-information Science and Earth Observation, 2004.
- [11] Stockholm Environment Institute, "Tutorial: Water Evaluation And Planning System" 2005. Available Sources: <http://www.weap21.org/index.asp?doc=13>, June 10, 2005.
- [12] Asian Development Bank, "Pilot and demonstration activities for Thailand Bang Pakong dialogue initiatives",

Phase3, 2005, Available Source:

[http://www.adb.org/Documents/PDAs/THA /Inception-Report.THA-Bang-Pakong-Dialogue.pdf](http://www.adb.org/Documents/PDAs/THA/Inception-Report.THA-Bang-Pakong-Dialogue.pdf), August 11, 2005